



Izhaja
dvakrat na
mesec 1. in 15. dne
na celi pol.

ZORA.

Časopis

za zabavo, znanost in umetnost.



Po pošti
celo leto 4 gl.,
pol leta 2 gl.
Za dijake in učitelje
celo leto
2 gl. 50 kr.

Štev. 20.

V Mariboru, 15. oktobra 1872.

Tečaj I.

Zabavni del.

Zadnji lét.

(Novela.*)

I.

Vse je bilo živo v lindeškem gradu in skrbno pripravljalo popotnico za hudega grajščaka, ki se je ravnokar na križarsko pot napravljajal. Videlo se je vsem na obrazih, da že komaj pričakujejo, da bi oster Žiga skorej odišel, in ga njegov prijazen sin Ginter nadomestoval. Najbolj pa so to želeli okoličani lindeškega gradu. — Razvaline Lindeka vidiš še dandanašnji na vrhu strme gore ob veliki cesti, ki se vije iz Celja proti Konjicam.

Gora ima na vrhu jedva toliko prostora, kar ga nakopičeno zidovje obsegne. Razun visokega stražnega stolpa in neke kapelice, se le malo kaj od nekdanje mogočnosti vidi. — Nekateri okoličani se niso mogli zdržati, da se ne bi bili na glas radovali zastran grajščakovega odhoda; vsi so mu tudi želeli hladen grob v obljubljeni deželi, ker je tolikokrat hudo z njimi ravnal in jih na vse načine stiskal in trpinčil. Slednjič se je vendar namenil poboljšati in potovati za pokoro s križarji

*) Pred več nego 30 leti sem našel pri g. Beuku, duhovniku v pokoji sedaj že mrtvem, ki je bil nekdanj klerik kartuziansk v imenitem Zajckloštru več otetih klošterskih listin, med temi tudi edno, na kateri je bila zapisana ta prigodba. Priobčil sem jo svojemu nekdanjemu učitelju in pozneje kollegi na mariborski gimnaziji Dr. R. G. Puffu, ki jo je oblekel v novelino obleko, in natisniti dal v svoji knjigi „Frühlingsgruss“. Ker dogodbo na domači slovenski zemlji pripetivšo sem po takem jaz vsaj drugi (ker g. Beuk je bil prvi) pozabljivosti otel, imam nekoliko so autorstva pri njej, in ker nas spominja na stare znamenite historične čase Zajckloštra, mislim sem, da je vredna, ka se ž njo seznaniti tudi slovensko občinstvo. Prevod je oskrbel mlad nadepoln slov. pisatelj g. Anton Bezenšek.

Dav. Terstenjak.

v Jeruzalem. Zavoljo njegovih doprinešenih grozovitostij ga torej ni nihče pri njegovem odhodu omiloval, kakor druge križarje. V dokaz njegove trdosrčnosti in grozovitosti naj tukaj nekaj primerljejev navêdemo.

Nekega popotnika, kateri se je pri njem oglasil, povabil je na pijančevanje; ker pa ta ni dobro s kupo ravnati znal, udaril ga je z oboroženo pestjo tako v zatilnik, da je pri priči mrtev obležal. — Zastran tega zločinstva ga je opat Kartazarjev v samostan „Zajec“ poklical, da bi se opravičil. A namesto opravičenja, storil je tam še večje zločinstvo; stopil je namreč k altarju, kjer se je ravno sv. maša opravljala, vzel blagoslovljeni kelih s posvečenim vinom vred iz altarja ter ga z besedami: „menihi, zdaj pijem na svoje zdravje,“ izpil. Pri tej priložnosti se je pa tako nazaj nagnil, da je ravnotežje zgubil in čez visoke stopnice pri oltarju na hrbet telebil. Hudo se je ranil glavo, in malo je manjkalo, da ni pri priči umrl. Ko je pa ozdravil, obljubil je še bolj trdno, da se hoče kot romar v obljubljeni deželi za svoje grehe pokoriti.

O ravno tem času podalo se je nemško in ogrsko križarsko krdelo na pot. Sniti se je namenilo po dovoljenji bizantinskega cesarja v Drenopolji. Vitez Žiga je imel mogočne prijatelje v Srbiji in Bulgariji, zatorej ni hotel lepe priložnosti zamuditi, se zdaj križarjem pridružiti. Bil je še sicer bolehen, a vendar se je napotil z dvema postrežnikoma iz gradu. Spoštovani opat, s katerim se je zopet spoprijaznil, pripel mu je križec na prsi. Pri odhodu je s težkim srcem Žiga svojega sina blagoslovil, in mu rekel sledeče besede: „Ako

ne pridem čez tri leta nazaj, in ne bodeš hotel mesto mene — če bi se morebiti meni tje dospeti ne posrečilo — v obljubljeno deželo potovati, sprejmi od cesarja fevd, imej z Vitanjčani in Vojničani mir, pred vsem pa glej, da boš s svojimi podložnimi lepše ravnal, kakor sem jaz. Molče je objel svojega sina, ter se podal na nevarno pot. Ginter je spremil opata v samostan „Zajec“, in v teh labirintičnih dvoranah, katerih na pol razsuto zidovje še popotnik dan današnji strmò ogleduje, sta skrbno gojila naravoslovje, ki je bilo še tačas jako malo razvito. Zastran nekaterih iznajdeb v tej stroki so nevedneži pobožnega opata, akoravno je zavoljo svetosti daleč okrog slovel, na tihem za čarovnika imeli. Ginter je tudi rad pregledoval pergamentove zvitke, polne raznega pisanja, najbolj so ga zanimala drzna in znamenita znamenja Arabcev, ki jih je našel v pisnih, katere je opat iz svojega potovanja iz Španije sabo prinesel. Med tem, da se je njegov častljivi prijatelj z naravoslovskim preiskovanjem v-kvarjal in jako marljivo k temu potrebna orodja in modéle pripravljaj, ogledoval je Ginter svoj priljubljeni zvitek in občudoval drzovitega Dedala, kateri se s svojimi umetnimi perotnicami iz sužnosti na Kreti reši, ter v svojo domovino ubeži.

Nobena pravljica nas ne uči lepše nasledkov mojsterstva nasproti mladostnej nevednosti, kakor ravno ta, ki nam pripoveduje o sreči Dedala in nesreči nepremišljenega Ikara; prvega je namreč natančno opazovanje in zvrševanje naravnih postav do zaželjenega cilja pripeljalo, drugega pa majhen prestop pogubil.

„Za druge vednosti se zdaj ne zmenim toliko,“ nagovoril je Ginter opata, „le to bi rad vedel, ali je res mogoče, da lahko človek kakor ptica v zrak zleti?“ „Zakaj pa ne“, odvrnil je opat smeje se, „samo to mora umetnost dostaviti, česar narava ni podelila; namreč perotnice, lahko telo in nekoliko več toplote, katera vedno nakviško hočeta, mu morata priti na pomoč, a umetnost jih mora znati tako napeljati, da vzdigneta in nosita telo, katero teža vedno k zemlji vleče. Ali ti nisem pripovedoval o nekem indijskem modrijanu, kateri se je, kedar ga je bila volja na nekem svitem stebru v zrak povzdignil. Ali ti nisem kazal, kako sopar pokrivalo na kotlu privzdigne, kako veter goreče reči ložej nese kakor druge; le kako — kako je treba te moči napeljati in rabiti, to premišlujem, to hočem tudi“, končal je smeje se opat, „ako te je volja blagi Ginter! s taboj vred premišljevat.“

Ves zamišljen jezdil je mladenič v Lindek nazaj ter je po dnevi in po noči premišljeval o umetnosti po zraku letati.

II.

Davno ste že pretekli dve leti, in že tretje se je bližalo koncu, odkar je vitez Žiga iz Lindeka odšel; nobenega naznanila ni dobil blagi sin med tem časom o svojem očetu, ni vedel ali še zivi, ali je že mrtev. Zavoljo tega je bil Ginter od dne do dne bolj žalosten in kljubu vsemu povpraševanju pri romarjih, ki so se iz svetih krajev povračevali in se v Lindeku oglašali, ni mogel besedice o svojem očetu zvedeti; kar ga je še bolj vznemirilo. Odkar ni bilo hudobnega viteza več doma, imeli so okoličan in popotniki iz cveteče Italije po veliki cesti proti severu lep mir. Tudi niso podložni in prebivalci bližnjih neposekanih gozdov nikdar več slišali enomerni glas lovskih rogov in dolgočasnega divjega klica. Ginter se je vedno le z vednostmi pečal in z modrim opatom občeval. A poleg njegove ukaželjnosti mu ni nikakor manjkalo dobrih viteških lastnosti, katere so bile v teh časih neobhodno potrebne. To je pokazal v prepiru, ki ga je imel z upornim vitanjskem Ulrikom, kateri je po lindeških pokrajinah plenil, mislé, da se mu mehкотen Ginter ne bode mogel ubraniti. Pa motil se je; mladi vitez ga je sam v dvoboju prav lahko premagal, a potem ga blagodušno izpustil. Zavoljo tega ga je Ulrik pozneje vedno hvalil in kot filozofa spoštoval.

Z neutrudljivim prizadevanjem je Ginter med tem o svojem načitu, kako bi se dalo po zraku leteti, premišljeval. Bilo mu je jasno, kar mu je opat povedal; da je namreč treba stroj tako urediti, da si bode s kretanjem potrebno mero topllega zraka preskrboval: če se bode hotel kviško povzdigniti, nekoliko več, če pa počasi nazaj na zemljo spustiti, nekoliko manj. Prav marljivo je delal in sestavljal sedaj Ginter novo izmišljeni stroj; delal je tako skrbno in zamišljeno, da so mu tedni in dnevi kakor ure minole. Prej ko se je nadejal, preteklo je tretje leto, odkar se je podal oče na pot; a še vedno ni bilo o njem ničesar slišati.

Zelo žalosten je odložil Ginter svoja orodja na stran, se poslovil od svojega skoro dodelanega stroja, kakor od kakega starega prijatelja, in ga izročil opatu, da bi ga dodelal. Potem se je pa podal od opata blagoslovljen na daljujo pot, in šel zgubljenega očeta iskat. Spremil ga je Jarnej, eden izmed njegovih najzvestejih služabnikov.

Potovala sta skoz velike in zaraščene gozde, ki so se po spodnjem Štorskem razprostirali. Obiskala sta nunski samostan pri Studenicah, katerega je Ginterjeva sorodnica, plemenita gospa Rohačeva, postaviti dala. Oglasila sta se v prijaznem gradu krapinskem, ter potovala skoz Hrvaško dalje naprej.

Ginterju, kot Slovenu, se prve dni njegovega potovanja ni tožilo po domovini, ker je potoval med Slovani, kateri so bili po jeziku, noši in navadah prebivalcem domovine popolnoma podobni. Pa tudi ni doma razun častitljivega opata nikogar zapustil, kar bi mu bilo drago in ljubo. Z ženskimi spolom se je do seh mal tako malo pečal, da še ni vedel kaj je ljubezen; pečal se je le z vednostmi, vse drugo na svetu se mu je zdelo nepotrebno. Drugače pa je bilo med potovanjem. Mnogokrat je pogledoval z veseljem lepe obraze vrlih hrvaških dekle, in srce se mu je čisto za nje vnelo. Tudi je od seh mal z veseljem poslušal pesmico, katero je njegov sluga Jarnej vedno rad prepeval. Pripevek te pesmi se končuje:

„Nemko bi snubil,
Italijanko poljubil,
Pa slovensko dekle
Mi z glave ne gre.“

Tako je potoval mladi popotnik skoz prijazne hrvaške pokrajine in dospel v daruvarsko dolino.

Noč je že bila blizu, in nastajala je tihota krog in krog. Začenjalo je biti soparno in pevci v logu so potihnili ter se skrivali v varna zavetja pred bližajočo se nevihto. Nebo se je prevleklo s črnimi oblaki in bliski so švigali pod nebom. Ginter pa je jahal zamišljen svojo pot ne zmenè se za vse te prikazni. Še le ko ga je Jarnej opomnil, da je nevihta blizu, in da bi bilo dobro kam pod streho bežati, prebudil se je iz svojih sanjarij in rekel: „Res je, treba si bo zavetja poiskati.“ Na to je nagovoril nekega starega pastirja, ki je ravno iz svoje bajte stopil, da bi ju prenočil. Starec se je ponižno odkril, opazoval nekaj časa z bliščočim orožjem opravljenega mladeniča in nekako dvomljivo z glavo majaje rekel: „Dobro došli blagi gospod, le ne vem ako vam bo mogel Ivov sin s čim postreči; kajti na ognjišču se mu ne peče kaj prida in tudi v torbi nima ničesar dobrega. Ako se pa hočete skoz ta majhen gozd potruditi, pridete kmalu pred prijazni belski grad, ki na ovinku ob cesti stoji. A vi gospod morate biti daleč doma, ako še niste nič slišali o krasoti blage Dobromile, katera v omenjenem gradu prebiva in nam, odkar ji je oče umerl, zapoveduje.“ Ginterja je oblila rudečica, mignil je svojemu služabniku in napotila sta se dalje na

ravnost proti gradu. Ravno je začela nevihta razsajati, ko sta dospela pred grajska vrata.

Ko bi bil mladenič odrasel med najnežnimi in najlepšimi cvetkami krasnega spola, ko bi bil hodil od gostovanja do gostovanja, od turnirja do turnirja, da bi bil gledal najlepše in najmičnejše obrazce, ki si jih vneta fantazija samo misliti more, bi vendar vse to ne bilo nič proti krasoti Dobromile. Najlepše lastnosti lepote, ki jih je kedaj pevec ljubezni v svojej pesmi prepeval, bi bile v primeri z Dobromilinimi malo vredne. Čeravno je mladeniča njeno kraljevsko obnašanje, njeni blagi ponos in Hrvaticam prirojena dostojnost nekoliko oplašila, sta ga njeni mili pogled in melodični glas na novo osrčila in še bolj za-njo navdušila. Grdo vreme je dalo Ginterju lepo priložnost nekaj dni v gradu ostati; kmalu pa ni bilo treba več tega pogoja, kajti srce je razumelo srce, in prva ljubezen se je začela; saj sta bila ta dva, kakor navlašč drug za drugega vstvarjena.

Dnevi in tedni so pretekli in hladna jesen se je približevala. Perje je začelo orumenovati in z drevja padati, sad je dozorel, in lovec je lovil po gozdu zverino. Vse to je Ginterja opominjalo, da se bode treba zopet na pot podati, in iti dalje iskat svojega očeta.

Dan pred odhodom se je v belskem gradu slovesno praznoval. Dobromila je povabila celo žlahto iz bližnjih in dalnjih krajev, in v pričo teh je Ginter povedal da je zala gospodičina njegova nevesta. Izročil jim je tudi blago siroto v varstvo, dokler se iz Palestine ne povrne; v pričo njih je tudi prisegel, da jo resnično ljubi, in da ji bode večno zvest. Marsikatero oko se je posolzilo, in marsikateri mladenič, kateri je prej černo prevzetnega tujca pogledoval, ki je bil toliko srečen si pridobiti srce resnobne device, najbogatejše neveste med Dravo in Uno, je sedaj vrlemu Ginterju prijateljsko roko podal. Vsi plemiči so prisegli, da mu bodo branili krasno Dobromilo in njeno premoženje, ako bi se bilo treba tudi v smrtno nevarnost podati.

Izvrstna veselica, pri katerej so se bokali v okrogu vrstili, in pitni rogi stare šege do dna izpraznovali, je dokončala slovesnost tega dne. Ta dan je hil v resnici najblažnejši v Ginterjevem življenju. S težkim srcem se je poslovil mladenič od lepe, zastran posebnih dozdevkov silno žalostne neveste, in se napotil iz grada. A srce in radost zapustil je v dvoranah, ki so mu najdražji zaklad hranile.

(Konec prih.)

Na Angleško se grem ženit.

VI.

Crede ratem ventis, animum ne crede puellis,
Namque est feminea tutior unda fide.
Femina nulla bona est: et si bona contigit ulla,
Nescio quo fato res mala facta bona est.

Petronius.

Zadnič nekako popisani filogamotični „piknik“ le ni ostal brez nasledkov za mé. Pa bodi si za- voljo ascetične sramožljivosti ali iz pozabljivosti, ene mi spomena vredne osebe v prešlem listu nisem omenil. Bila je namreč pri našem pikniku mlada ženska, katera se je prav malo za naše nor- čarije brigala, kar je sicer nenaravno bilo, pa zato ji tudi noben pikničar ni dvoranil, kakor drugim po Algarottijevem izreku: „Fa di esser amabile se vuoi essere amato“, ali: „amata“, v tem slučaji. Ta ženska, ali to deklè, ali ako bi se lepše reklo: ta gospodičina bila je nenavadno resna in zamišljena; zaostajala je tudi najrajši pri starih matronah. Namesto da bi se bila s svojimi pajdašicami radostne procesije oslovske udeležila, vzela je knjigo za risanje, in ko je vi- dela da sem se jaz s starimi materami pečal, vsedla se je nekoliko od nas oddaljena na ugodno mesto in tako narisala celo procesijo in ležečo grupo, v kateri sem jaz si počival. Čudno je človeško mišljenje in čutenje: mene je pora- bila Miss Ellen, tako se je namreč risalka imenovala, za najbolj smešno karikaturu v celi družbi. Nekdo je skrivoma ji v knjigo pogledal, in ko je to zapazil, ji sliko vzel, ter brž meni in vsem drugim to komično podobo pokazal. Pri tem nisem vedel nič drugega boljšega storiti, nego da sem se smejal in da sem karikaturu hvalil, saj bila je tudi res zavolj šaljivosti hvale vredna, smejala se je tudi cela družba razven Miss Ellen, kateri ni bilo prav, da se je proti njeni volji njena umetnost za smeh in radovanje kazala. Ne-trpljivo je čakala na trenotek, da se ji knjiga zopet vrne, pa med tem je strastno sukala med prsti olovko, kakor da bi jo na drobne kosce razdrobiti hotela. Pogled je k zemlji pobesila, in le tje pa tje je v koga svoje jasne črne oči oprla, kakor da bi hotela ga ž njimi prebosti. Nekoliko takšnih pogledov je tudi mene doletelo in sicer tako vrežljivih, da še zdaj na njih boleham. Ko- nec vseh teh dogodeb je vendar bil, da sem za to mlado žensko, za katero se nikdo brigal ni, jaz zanimati začel: kečar mi je le ugodna prilika došla, sem pri nji svoje misli in oči imel. Miss Ellen je bila tudi med vsemi ženskami na tem pikniku najlepše složne rasti, dasiravno najpro- stejše med njimi črno oblečena. Da je bila naj- boljšega zdravja, pričala je ta krasna rast, eve-

toče lice in bistro oko; da ni bila prenežno razvajena, pokazala je s tim, da se je po neljubi ji dogodbi z risa- rijo sama v neki bližnji čoln vsedla, od brega odri- nola in po precej burnem morji za celo uro sama veslala. Vse to se mi je nekaj posebno nenavad- nega in čudnega dozdevalo, naravno pa je bilo, da sem si mislil, to deklè je silno zaljubljeno, pa njenega ljubega, ali denes tukaj ni, ali pa se ji je izneveril in zdaj hudobno kateri drugi dvo- rani. Ko tako precej zamišljeno na morje gledam, kder se je Miss Ellen med valovjem v malem čolnu zibala, je to gospa Bubbles zapazila in na to k meni govorila: „Pač čudno se vam mora dozdevati ta moja tetična Miss Ellen O'Brien, ona se nič tako ne obnaša, kakor se dobro od- gojenim hčeram angleškim spodobi. Pa sirota, ona je mater svojo, mojo sestro rano zgubila in oče njeni po rodu Irec, dasiravno pošten protestant, bil je v državni službi v Indiji in v Kalkuti, ondi se mu je ta hči porodila. Moja uboga sestra se ni mogla indijskega obnebja privaditi, zbolela je, in daleč od rojstnega kraja svojega umrla, zapu- stivša očetu edino triletno deklico. Mr. O'Brien je bil, kakor sem že rekla, pošten protestant in v vsakem obziru dober in visoko izobražen človek. On je svojo ženo, sestro svojo, res ljubil, kakor se možu spodobi ženo ljubiti, in njena zguba ga je grozno potrla; menda bi bil celo žalosti umrl, ko bi mu hči ne bila ostala. Po materni smrti je torej edino le za njeno in svojo hčer živel, in le za njo mislil. V takošnih razmerah pa tedaj dekleta tudi ni nikomur drugemu za odgojo pre- pustil, nobeni ženski ne izročil, temuč sam je de- klico odgojeval, sam se ž njo igral in sam jo učil, kar je vedel in mogel. Odgojil jo je po ta- kem, kakor se samo po sebi razumi preveč mo- ško; sicer prav učeno in utrjeno, pa: „not lady like.“ Kako zna risati, ste videli, samo žal mi je, da se je s svojo zlobno šalo tako nad vami znosila. Kaj takšnega bi se nobena mojih hčeri nikoli ne drznila, sicer pa tudi nobena ne risa. Miss Ellen ume vrlo dobro muziko, in vrh tega še ima kaj dobro grlo za petje, pa mislite da vam hoče kedaj v družbi to igrati, kar bi družbo veselilo, in kar je zdaj v modi, n. p. Straussa, Offenbacha, in kolikor je takšne mično-ugodne muzike? ne! — pa jedva ko se vsede k glaso- viru zaigra in zapoje kakšno divjo ali otožno irsko melodijo, tako da bi človek mislil, da je polna fenijanskega duha, in da je v tej zakleti revolucionarni zvezi. Jezikov govori poleg materin- skega še nekoliko drugih prav gladko, in to vse jo je oče naučil, kakor: veslati, jahati in daleč

peš hoditi. Takošne prednosti se ve da so tudi mnogoveljavne, pa niso prav ženskeine, nimajo potrebne nežnosti, katera se najprvleje pri vsaki ženski ima zahtevati. Po smrti svoje žene je moj svak še celih deset let v Indiji ostal; pa ta kraj zapustivši se tudi ni brž na Angleško vrnil, temuč se po različnih deželah Evropejskega kontinenta zadržaval, kakor je rekel za odgojo svoje hčeri. Mr. O'Brien je še le pred petimi letmi zopet v London priromal in tukaj par let tudi prav ugodno preživel, potem pa je začel bolehati in blizo polnih 3 let je hudo trpel. V tej dobi se je Miss Ellen v resnici hvaležno in zvesto hčer očetu svojemu skazovala: ona je v tem času živela edino le za svojega očeta, noč in dan je bila ona ž njim in stregla boleniku z največo otročjo ljubeznijo. Pa oče ji je umerl in tako je sirota prišla k meni, teti svoji. Pri mojih hčeri, katere, kakor vidite so vse odlično odgojene, sem mislila, da jej bode tudi najbolje pripravno mesto postati „lady like“, kakor je treba; pa ona ostane, kakor se je poprej privadila, ker že je v 22. letu, toraj ne več dete za odgojo in v nji je „irska“ kri. Vendar ne jemljite ji tega za zlo, in ne sodite po njenem obnašanji Angleških deklet — ona je sirota!“

S tim je zgovorljiva gospa končala svoj dolgi govor, katerega sem jaz vendar z nenavadno mi pazljivostjo poslušal in se pogosto tje na morje, na pogumno veslarko oziral. „Sirota!“ sem pri sebi zdihol in se odločil to mlado žensko od sedaj bolje na tanko opazovati in dobro se ž njo seznaniti.

Ko se je Miss Ellen po dolgem in burnem veslarenji zopet na kopno in v našo družbo vrnila, ni bila spehana in bleda, kakor so navadno: „fine dame“, in: „fini gospodje“, kedar so se le nekoliko minut po morji vozili; lice njeno ji še le sedaj je v najlepšem žaru cvetelo, in oko najjasneje sijalo, prav govorilo je: eto! sem svobodna hči v svobodnem elementu. Jeni preobili vlasji so se ji v vetru in veslanji razvezali, in kakor gosti plašč jo zagrinjali: ni ji trebalo chignona. Na potu k že omenjenemu mestu: „The Lover's Leat“ bila je Miss Ellen med starimi ženskami, pri katerih sem tudi jaz vedno tičal, naravno je tedaj bilo, da sem se brž ž njo v razgovor vpletel; med drugim sem ji omenil, da sem jo zelo zelo občudoval, ko je na nemirnem morji veslarila. —

„Vi ste me občudovali! ali niste mislili, da bi bolje bilo, da bi se bila potopila? —

„Za Boga! kaj takošnega menite je meni mogoče? Pač pa za vami bi bil plaval!“ Na te be-

sede me je ostro izpod gostih obrvi pogledala in rahlo zdehnola, kar je bil konec najinemu razgovoru. Vendar tudi nama je Tassova izreka veljala:

E'l silenzio ancor suole
Haver prieghi e parole.

Ko smo se na večer na pikniku v London dospевši ločili in vsakateri na svoj dom spravljali, sem se od vsakateri osebe naše prijetne družbe poslovil, vsakateri sem tudi, karkoli sem vedel, nekaj prijaznega povedal. Miss Ellen došla mi je zadnja na vrsto, pa njeno roko sem nehoté najbolje stisnil, jo najdalje podržal; vendar nič druga ji nisem znal reči, nego izjecljal sem: „good night“, — lahko noč, in tudi ona mi je samo: good night“ odgovorila, akoravno me je prvokrat, kakor se mi je barem dozdevalo, prav prijazno v lice pogledala. Ko sem se domu pripeljal in spati hotel, se mi nikakor ni dalo: Miss Ellen je bila neprestano v mojih mislih, in pred mojimi odprtimi očmi. Metel sem se v postelji od ene strani na drugo, pa vse zastonj. Vročica mi je prihajala in zibal sem se v nemirnih mislih, kakor Ellin čoln na morji; ni mi tedaj bilo boljšega početi, nego da sem vstal in prvo knjigo, ki mi je v roke došla, prebirati začel. Pač bila je biblija, v kateri sem začel liste premetavati. Brž v početku prve Mosesove knjige so mi oči naletele na stavek ki je rudeče podčrtan: „In gospod je rekel: ni dobro da bi človek bil sam, hočem mu stvariti pomočnico, katera bode ž njim.“ Prebiram dalje in dalje tu pa tam, in naletim kakor me je slučaj nanesel na mnogo škandalov v knjigah kraljev in kronik, modrujem s Salomonom in tolažim se z Jeremijevim jokom, pa na zadnje prečitam še sedmo poglavje prvega lista Pavlovega na Korintčane, vendar vse to berilo me nič ni pomirilo, ako ne še razdražilo. Kaj mi početi?! Starec in dobri prijatelj L. St. Mill pomagaj mi ti iz zadrege, ti najbolje veš, kaj je človeku treba, sem si mislil, in njegovo slavno politično ojkonomijo iz police vzela in čital; tudi nisem se varal, po enem poglavji sem mirno in sladko zaspal.

Na veliko soboto sem se komaj proti poldne prebudil, in zato mi je prešel dan skoro brez vse koristi, brez dela, brez dogodkov in na večer sem moral reči: diem perdidi. Velikonočna nedelja pa mi je zopet spomena vredna; vendar poprej ko to omenim, še imam potrpežljivega čitatelja z neko drugo zadevo seznaniti. (Konec prih.)

Oddel za znanost.

Kazimir Veliki, kralj poljski.

(Vladal od leta 1333—1370).

Zgodovinska črtica. Spisal Dragotin Lazar.

(Konec.)

Posebno je zaslužil, da se ga kmetje spominjajo; jako jih je ljubil, se rad z njimi razgovarjal prašaje jih kakovo imajo gospodo, hudobno ali dobro, in če se je kdo pritožil in prav imel, brz je mogočnega krivičnega kaznoval. Zato so ga imenovali: kralj kmetov. Celu židom kterih je bilo takrat mnogo na Poljskem, je bil naklonjen, jim dovolil se naseliti i trgovati med tem ko so jih na Francoskem in Nemškem žive sežigali, in kakor s psi ravnali. Kazimir je imel tri žene; prva je bila Aldona; po njeni smrti se je oženil z česko kneginjo Adelajdo, s katero pa ni dobro živel, zaprto jo je imel daleč od sebe v gradu Žavrovcu; tretja žena je bila Jadviga glogavska kneginja iz Šlezije; s temi je imel hčere, sina pa nobenega, iz edne hčeri je dočakal vnukinjo, katero je Karolu IV. nemškemu cesarju za ženo dal. Pri tem ženitovanju se je pokazalo bogatstvo na Poljskem in kraljevska krasota, pa ne samo kraljevska, nego tudi prostih mestjanov. Da bi to praznovanje, ki je bilo zadnje pustne dni, lepšali, se je sešlo v Krakovo mnogo gostov iz celega sveta; celo trije kralji so bili v številu gostov: Ljudovik, kralj ogerski, Zigmund, kralj danjski in ciprški, kralj Peter Luzijanin, ta slednji je daleko izza morja prišel; vseh knezov še prešteti ni bilo mogoče; vsi ti gostje so šli naproti mlademu gospodu cesarju Karolu; na proti se mu je podala tudi mlada nevesta spremljena od krasnih deklet; vsi so se podali v cerkev, kjer se je cesarski par zaročil, in v gradu so pripravljali veselico z muziko in plesom. Če ravno je bil Krakov poln teh gostov, se je vendar vsakemu lepo postreglo iz kraljevske kuhinje. Boleslav hrabri je nemškega cesarja Otona slavno pogostil v Greznu, pa lepše in krasnejše še Kazimir, ker je takrat že večje bogastvo bilo na Poljskem; gostovanje je trajalo 20 dni, pa ni se veselila sama gospoda, Kazimir si je spomnil tudi svojega ljudstva; na krakovskem travniku je noč in dan stalo mnogo posode napolnjene z medom in vinom; tudi mnogo ovsa za konje, da bi si vsak po svojih željah postregel. Pripoveduje se, da je kljubu ogromnemu številu gostov vladal najlepši red, in da je kralj imel oskrbnika, po imenu Vi-ježinka krakovskega mestjana, kateri je umel vse najlepše urediti in vsakemu po volji storiti; tega je kralj ljubil, bil je namreč zvest in gospodaren, zaupal mu je kralj vse ključé; po pametnem ravnanju si je oskrbnik veliko premoženja prigrisporil, in si veliko veljavo pridobil. Na kraljevsko dovoljenje je tudi on gostom dal obed tak, da še kraljev ni bil tak. Po dokončanem

obedu je daroval svojemu kralju tak dragoceni dar, da je bil veliko tisoč zlatov vreden, ravno tako drugim gostom. Čudili so se vsi bogatstvu tega mestjana, in so mislili, da mora dežela jako bogata biti, da ima tako bogate prebivalce.

Kazimir je imel tudi svoje napake, bil je strasten; tako ga je za razna posilstva krakovski škof izobčil, in duhovna Barička v grad kralju poslal, ki bi imel mu to naznaniti; to je Kazimira tako raztogotilo, da je ukazal slugom Barička zgrabiti in v Vislo vreči. Papež ga je potem odvezal izobčenja; pa moral je za to mnogo cerkev sezidati.

Najpreje je utemeljil visoko šolo ali akademijo v Krakovi, poklical je učene ljudi v deželo, da ne bi bilo treba mladini se v inostranskih deželah izobraževati, bil je prijazen delavnim in domoljubnim, strog razbojnikom, hudodelnikom in izdajcam; Borkoviča poznanskega vojvodo, ki je posestva napadal in razruševal, je ukazal zgrabiti in v ječo vreči in mu samo snopič sena in kozarec vode dati; reveža je pred smrtjo tak glad prevzel, da si je telo in roke zgrizel.

Ko je že bil več ko šestdeset let star, se mu je neke jeseni zljubilo na lov se podati v sandomirske goščave.

Bil je dan rojstva Bogorodice in dvorniki so mu odsvetovali, češ, da je greh, ta praznik se na lov podati; pa nek nezbožnik ga je pregovoril. Lovili so takrat samo derečo zverino: divje bibe, bivole, medvede, jelene, koze, na zajca še smislil ni nikdo; hodilo je na lov sto in sto ljudi, vsi krepki možaki, oboreženi s sulicami in noži; čim večji trud, tim večja slava; kralj je bil na konju; ko psi preženejo jelena z velikanskimi rogovi, začuti Kazimir, če ravno starec, mladostni ogenj v sebi, spodbudi konja in hajd za jelenom čez rov in grmovje, konj se spotakne, pade s kraljem, ki si je obe nogi poškodoval. Dva zdravnika sta ga začela zdraviti, ker pa nista se sporazumela, je eden nasvetoval, kar je drugi grajal. Konečno so bolnega pripeljali do Krakove, kjer je napisavši testament umrl leta 1370. Z njim je jenjal rod Pijastov, ko je čez 500 let na Poljskem kraljeval. Ker je deželi veliko dobrega storil, siromake in reve branil, hudobneže kaznoval, Rusijo s Poljsko združil, so mu dali priimek: Veliki.

S smrtjo zadnjega Pijasta se konča druga epoha poljske zgodovine; v celem tem času se govori samo o tem, kako so se knezi med saboj bojevali in prestol osvojevali; tako so se Poljaci bili s Poljaki, kateri so na pomoč klicali Ogre, Pomorjane, Nemce, Rusine, Litavce in Čehe, in tako svojo lastno majko slabili. Omenili smo Sv. Stanislava, katerega je Boleslav na kose raztrgal, kateri so se potem na čudovitni način zopet v telo združili; prorokuje se, da bo Poljska ravno tako razkosljana in zopet v edeno celo telo združena.

Žalostna je ta epoha; ljudstvo je hiralo, gospoda je napadala dvore, na cestah trgovce ropala, se s sovražniki vezala in jih na lastno

škodo v svojo domovino klicala. Sovražnik se Poljakov tudi ni bal. Poljaki se niso podajali v daljne kraje; doma so sedeli in se bili; Boleslav kodrelas je šel nemškega kralja prosit, bos in v pokorni obleki, da bi se nad njim ne hudoval.

Velika truma Tatarjev je prihrula v deželo, požigaje vasi in mesta, pobijaje puščavnike in puščavnice, in je vlekla na tisoče ljudi v sužnost; ni bilo najti kralja, ki bi bil branil deželo; Boleslav sramežlivi je utekel na gore, in se pod zemljo skrnil, ravno tako se je Lešek Črni ogibal sovražniku.

V tem času, ali v tej epohi se nam javljajo žlahtniki bogati, ki so imeli svoje vojake, ki so kralje na kraljevi sedež postavljali in odstavljali. Tega poprej ni bilo, kralj je ukazoval, dovoljenja nobenega ni prosil; v tej dobi jih kliče na posvetovanje, naklada davke sporazumevši se z njimi.

V tem času so se prvokrat pokazali ljudje, ki so pogostoma o procesijah po deželi hodili, molé in popevaje in se po nagem telesu bili. Čudno navado so imeli, da so se sami eden drugemu spovedavali.

Le na videz pobožni so razuzdano živeli, zarad česar so bili iz Poljske prognani, v nekaterih krajih so jih celo žive zežigali. Imenovali so se bičevniki. Pokazal sem žalosten obraz Poljske v tej dobi; zakriti pa ne smem tudi dobrih reči; delali so ceste, izsekavali les, in tam vasi in mesta zidali, v katerih so dostokrat vjete sovražnike naselili.

Rokodelci so bili navadno Nemci, ali Židji. Poleg vsacega mesta je bil navadno grad v katerem je stanoval knez, ali kastelan ali starosta. Peter Dunčik je postavil sam 77 cerkev, veliko so jih postavili tudi Križaci, ali največ gradov je postavil Kazimir. Mnih so se posebno z ukom trudili, in knjige spisavali. Dvori žlahtnikov so bili tudi lepi, takrat so začeli v okna steklo davati; iz Rusije so dobivali kožuhovino, obleko so začeli takrat že tudi sukneni ali svilnati nositi.

Tudi kmetško gospodarstvo se je zboljšalo. Več so obdelovali polja, več sijali žita, začeli so zelje, repo, čebul in korenje sejati, cépili so gruške, slive, višnje, jabelka in tudi trto so gojili. Najbolje so skrbeli za konje, posebno v časih vojske.

Lovili so zveri grabljive. Ni vsakemu bilo dovoljeno loviti, ki je imel les, sami veliki gospodi so imeli to pravico, kmetom je izviralo iz tega veliko nadlog. V odljudnih krajih so tudi bobri v umetno napravljenih domih stanovali, ti bobri in divje bučele so donašale mnogo koristi.

Crtica o življenji jelenov.

Spisal Fr. Firbas.

Enako srnam živi rod jelenov samo malo bolj gospodsko in majestetno kot „kralj lesov“, svest si svoje prekrasne postave, ki vsem drugim živalim, človeku samemu imponira, dovolj oborožen

in varjen proti vsakemu nasprotniku po svojih lepo vejasto izraščeni ogromnih rogovih, in drobnih pa visokih, za beg mu stvarjenih nogah, ki ga kakor bi ga veter odpihal odnesó, ako mu ostri pogled ali tenki povoh naznani kako nevarnost.

Kakor vsa preževna žival živijo tudi jeleni v šokih in sicer večidel razdeljeni v tri skupe. V enem takem skupu nabajamo zbrane samice košute in nežna teleta do drugega leta — v drugem pa izrastle jelence od drugega do četrtega leta lepo prijazno združene z teličkami enake starosti, in v tretjem najiminentnejem skupu zborujejo samo odrastli samci, to so jeleni nad 4 leta stari, izurjeni in skušeni v raznih nezgodah, pa tudi prvi pri samicah, ako pride čas radosti in ljubezni.

Tako se družijo po starosti in veljavi; matere z otroki, da jih varjejo in še nežne in gibčne uvédejo v svet, ter jih naučé vse, kar je takim žlahtnim živalim treba za burno in toliko nevarno življenje. In materna odgoja ni zastoj, ker že od drugega leta vidimo jelenčke, kakor najzvestejše varnike in voditelje v osodepolnem lesnem življenji, lepo galantno spremljati mlade teličke. Spoštljivo si ogledujejo in le tu pa tam se kateri izmed njih okrade med stare resne možake, da pozvé kako trohico o njih republikanskem vladanji in zanimivem gibanji po lesih; v ta namen oglejmo se tudi mi malo po gozdu.

Tiho in mirno prišedši na prostorček zeleno travo obraščen, sred v nebo rastečega smeréčja ali jelovja zagledamo dva, tri ali še več korenjaških jelenov, ki se mirno pasejo ali pa za šalo bodejo silovitimi roglovi, da čuješ ropot daleč okolo. Sami orjaki so, deseto končniki, to je: jeleni, kakaterih roglovi imajo deset izrastkov ali vejic — še en močnejši dvanajščak je med njimi. Štirinajst šestnajst ali več koncev posebno v parkih zdaj že redko dobivajo. Pa še taki svesti si svoje sile in hitrosti vendar pazijo in slutijo okolo sebe in brž položivši rogove na hrbet rijejo skoz najgostejšo šumo, da jih več ne vidiš.

Med tem pa, ko še gledaš za njimi, oživlja se loka od druge strani. Glad žene trumo samic in télec izmed gosče in skalovja, kjer so podnevu počivale muham skrite in obadom, vèn na zeleni pašnik. Vêde jih krasna odrasla košuta celi šok. Prišedše po izhojenem sledu druga za drugo razprosté se brž po travniku — same košute in teleta, še enega rogláča ni med njimi. Le malo jih opazuj, vsaj zelo dobro dé očesu gledati trumo tako brhkkih in lepih zveri. Videl boš, da tudi njih pazljivost ni slabša, ampak zelo podobna oni, ki sva jo zadnjič pri srnah opazovala. Pojdiva tedaj dalje ter privoščeva mirno se pasti, begljivim živalim, katerim prirojena skrbnost in strašljivost sama že dovolj obtežuje življenje. Tam pred nama med deset do dvajsetletnim jelovjem, ne pregosto nasajenem, gibljejo se druge stvari; to so mladi materinemu vodstvu odrasli jeleni sè svojimi ljubici, košutkami sočasnimi. Še naju niso zavohali in varno ližejo osoljeno prst iz korit, katere so jim gozdnarji nastavili, da bi rajši vzdrževali se v tem oddelku velkega lesovja.

Pa morda se ti malo čudna zdi v omenjenih skupih obstoječa ločitev zrelih možkih jelenov od plodnih odraslih samic. Ne misli, da bi to trpelo celo leto. Jelen ima vse prevročo kri, da bi mogel in hotel celo leto postiti se, ter v najkrepkejih možkih letih ogibati se košut. Dosti so se okrepili med letom in proti jeseni žene jih notranji nagon iskati si svojo ali boljše svoje družice, da gasè svoj pohòt skrbijo za pomnoženje svojega zaroda.

O času pohotnosti (Brunstzeit) je gibanji in življenje jelenov najzanimivše, oglejmo si ga tedaj malo natančneje.

Šetaje se enkrat po lesu v tem namenu, da bi našel kakega jelena razsajajočega ter opazoval njegovo togotno ravnanje, začul sem ne daleč, v tem času prav navadni tuleči glas. Bil je silen dvanajščak, ki je polagoma stopal navzdol po bližnjem hribu. Na razgledu vstavivši se pogleda na vse strani, stegne vrat in zopet razdoni silni glas, katerim vabi druge jelene k dvoboju, da bi si malo pogasil notranji ogenj. Strasti ves razvnet trese se, kakor bi ga zima trla, oči mu divje strmé, sivkasta barva, očrnjena v muži, v kateri se je ravno bil kotal — in pri tem silni rogovi, vse to nam ga kaže nekako demonskega. Skoro bojiš se ga, in zdi se ti, kakor bi zdaj in zdaj hotel vse kar je okolo njega poteptati. Na enkrat pa kakor bi vstrelil zažene se dalje po obrežji in ravno tako hitro zopet obstoji, ker iz bližnjega griča odgovoril mu je sodrug enakomisleč. Ostro gleda in posluha na to stran in dva-trikrat zarenči jezno tepptaje ob zemljo. Brž se oglasi od druge strani drugi, tretji in četrti, in hrup odmeva iz doline in bregov, da si misliš tu mora vse mrgoleti takih ponosnikov. Nek poseben čut se te polasti in ne veš, ali bi gledal srditega jelena pred saboj, ali poslušal odmevajoči odgovor oddaljenih nasprotnikov. Zmir strastniše in hrumečje glasé se drug za drugim neodstavno. Glasen hrum doni ti v ušesa, katerega brž razumíš videč opazovanega jelena iz same jeze, da se mu nobeden nasproti ne postavi, biti in bosti roglovi v drevje in kamenje kakor bi hotel neusmilno vse podreti. Cele jame izkoplje v zemljo v tej srditosti z nogami in rogovi. Hitro se zažene v bližnjo kalužo, da bi se malo razhladil, in na vse strani škropi mužnico in blato — koséč roglovi sem ter tje po kalužnem površji. Ves premočen in pretepen koraka dalje nosom na zemlji, iskaje sled košut, za katerimi ga notranji pohòt v tem času neprenehoma žene. Tam na bregu zagleda trumo košut in telet prvoletnih, ki se mirno pasejo. Obstoji malo in kakor ljubeč ljubico spozna tudi on od daleč one košute, katere si je bil samovoljno ali po naključbi za svoje družice izvolil. Vest mu očita, da se je bil malo zablodil in odstranil od pota zvestega moža in da popravi, kar je bil zagrešil ter si ohladi pri svojih vroče želje, poskoči urno proti njim. Naenkrat iznova obstane, jezno strmeč pred sebò in po notranjih čutilih za svoje ljubljene, ravno malo pomirjenemu ražge zopet ves srd en sam pogled. Zapazil je namreč mladega brhkega jelenca, ravno dorastlega možkim letom, tujca njegovi rodo-

vini, celo brezskrbno in odomačeno gibati se med košutami ter tu pa tam celo prijazno in zaupljivo bližati in poljubljati to ali ono.

Ni dvoma, zali mladeč bil je porabil čas, kjer je razuzdan gospodar iz strastnega nagona klatil in klestil okolo po gostem lesovji, svajo izkaje in prepir. — Odločnemu in predrznemu pa ličnemu postopanju cvetočega možička se gotovo niso dolgo ali celo nič zoperstavljale košute. To zapazivši mahne jo naš jelen srdit, da mu dlaka navzgor stoji, na nesramnega jelenčka. Ta pa svest si svoje krivice, in da takemu silniku še ni kos, pobere o pravem času svoja lahka kopita.

Ostrim pogledom kazaje svojo nevoljo stopi razžaljeni jelen med svojo družino, ali svitle oči, krasna vabljiva postava priljubljenih mu samic in posebno poželjivni notranji čut razženò mu brž krivo občuten gujev, da željivno in pomirljivno pogleda in povoha drugo za drugo ter brž zgine z njimi v bližnje šumovje... (Dalje prih.)

Jezikoslovske črtice.

1. Škrjanec.

G. prof. Erjavec v „III. del. Ptice 107“ o škrjanci piše: „povsod prebiva samo na polji, kjer se njiva njive drži, za gozd in hosto ne mara, po vsi pravici mu (za) torej pravimo: poljski škrjanec“; zaradi tega pa ima škrjanec med našim narodom še tudi dva posebna značna pridevka. —

1. Sevec, sevica in sevka, t. j. škrjanec v pomladi. Poborci rekajo: sejati bo treba, škrjanec uže pojé: sej, sej, sej! g. Erjavec pa v: „Domače in tuje živali“ I. 3. pravi: „škrjanec v zraku veleva: delaj, delaj, orji, orji, sej, sej!“ Zato se a) škrjanec na Pohorji, v Halozah itd. imenuje: sevec, sevica, sevka. b) poglej: Murko, Gramm. II. natis. 225: sevka, in Janežič, Ročni slovar: sevka, pa le sploh „Lerche“, primeri poljski: siewka, lotvinski: Sejas putns, t. j. setveni ptič, Roggen-Brachvogel, Satt-huhn, kar je našemu prilčno.

V tesni zvezi s tem je škrjancu še drugo jako znamenito ime:

2. Levec, levica, levka, ali škrjanec ob žetvi: zovejo ga tako: a) na Pohorji in na sever ob Dravi, in Janežič, Taschenwörterbuch II. natis, 486 ima: „levica“ — Herbstlerche, Volkmer, Fabule, 128. b) „Detel, kos no levica“, kar pa Murko ni razumel, njemu je ondi levica = zeba, levica sploh Lerche pa je uže davno zapisal P. Bernard Marburg. capucin. v svojem Diction. germ.-slov. 1760*). Cigal. Wörtb. pa nima ne sevica, sevka, niti levica. S tema škrjančevima

*) Dovoljne životopisne črtice o tem našem slovarjepisci (poglej „Slov. Narod.“ IV., šte. 137, str. 1.) sem sicer po č. g. Ig. Orožnu kanon. našem neumornem zgovinarji prijel, za kar tu javno hvalo izrekam, ali za Bernard. Diction. še ničesar ne vem. Take zanimive starine bi se imele poiskati in „Slov. Matici“ izročiti. Pisatelj.

pridevkoma se smemo samo mi Slovenci ponašati, ker sta prestarega poljedelskega nazora.

O levici pa še v sanskritu je: *lavâ*, *lâvâ-kâ*, — v prvotnem pomenu: žnjica, ženkinja poglej: dr. Kuhn, *Zedtsch. Für vergl. Sprachf.* VI. 192; kamor Pictet: „*Lerche*“ dovaja; estnski: *lõiw*, *lõweke*, Hupel, *Wörterb. I.*, 125 in finski: *leiwa*, *Lerche* *).

Böhtling, *Sansk. Wört. VI.* 530 ima sicer: *lâva* itd. = prepelica, kakor Benfey: neka prepelica, in sansk. *lava*, žetva; pa primeri *gore sevice*, in kar zopet g. Erjavec piše: „III. Ptice, 177.“ „Prepelica je sosedâ škrjančeva, prebiva povsod na obdelanej zemlji, najbolj jej godé njive posejane s pšenico“. Kako zvezno in razmerno tedaj: *Sevica* — *levica*!

Toliko čudno so imenite besedice po svetu raztresene, in nam kažejo edini rod in prvotno domovino. K temu le nekaj malega: staroslovenska ali bolje staroslovanska beseda „*lanita*“, *Wange*, je zdaj samo pri naših Rezeancih, mošča, ali tudi mošta = pest, imajo samo naši ubogi Bolgarji. Bogorov *Rečn. I.* 344. *Böhtling*, *Sansk. Wörterb. V.* 833: *mušti*, *Faust*, *Bopp*, *Gloss.* 268. *pugnus*. itd., dalje g. prof. „*Stirje letni časi*“ 270. *žibrt*, *lamium*, *Taubnessel* in lužički: *žybra*, primeri še v slov. goricah: *ažar*, *Tasche* nad *Mariborom* *ažrt* = aržet. Na konci še vprašanje: Kaj je „*zavod*“ n. pr. gozd smrekov, hojev in borov, tedaj, kar *Schwarzwald*, ali je to označenje istinito, ali nekoliko drugače? **) *Caf.*

*) Nemšk: *Lerche* se že v starogorenje-nemščini najde skrčeno v obliki: *lêrihhâ*. Sorodna nemška narečja imajo še sansk. in slov. priličniše oblike, postavim: anglosaks.: *lâverce*, škotsk.: *laverock*, *niederrhein*: *lêwerke*, glej: *Diefenbach*, *Glossar. lat-germ. med. ev. voc.*: *Alauda*. Brez dvombe je korenika sansk.: *lû*, *abscindere*, *desecare*, toda *levica* = žnjica, kosokinja.

Dav. Trstenjak.

**) Po vsej savinski dolini znači: *zavod* na novo nasajeni gozd. *Vredn.*

Belizarjev konj:

Balan.

Belizar, ali kakor grški pisatelji pišejo: *Βελισαρ*, kar učeni Hammer razlaga v: *beli car* *weisser Häuptling*, drugi v: *Veličar*, *magnificator*; — meni pa se, ako grški *B*, ki se je takrat kot *V* glasil, veljavo *glasnika V* ima, in grški: č odgovarja, kakor v novi grščini slovanskemu: *z*, pisava: *Velizar* primeri: *Svetozar*, *pravilniša dozdeva* *); — je bil rojen v vasi: „*German*“, in je v svoji mladosti bil sprejet med telesno stražo cesarja Justiniana, ki je bil kakor *Velizar* tudi iz slovanskega pokolenja, in se prvije zval: *Upravda*, katero ime isto znači, kar *Justinian*. *Velizar* se oženi z malopridno *Antouio* iskrno prijateljico *Justianove* znane *soprôge Theodore*. Ko *Justinian* cesarski stol zasede, stopal

*) Tako *Prokop* piše *Σπλαβηνοι* = *Sklavini* — *Slavini*. Vendar mu je β tudi: *b*, zato tudi mogoče: *Belizar*, ako se ne spodikamo nad *glasnikom: ε*, ker bržkone so ti *Slavini* govorili: *bjeli*, *bieli*.

je *Velizar* od dostojanstva do dostojanstva in dobi poveljništvo čez 25.000 vojščakov proti drznemu persinskemu *Miranesu*, ki je imel dosti večo armado. V ravnini: *Dura* pobije *Velizar* *Miranesa*, ki je imel 40.000 bojnikov. Ko so leto pozneje *Persini* *Syrijo* napadli, jih *Velizar* tudi tu pobije. Po tej zmagi ga pošle cesar z 20.000 pešči in 5000 konjiki v *Afriko*, da tam pobjuje *Gelimera* kralja *Vandalov*. *Gelimer* je bil premagan, *dasiravno* je imel 150.000 mož; in *Velizar* vzame *Karthago*. Skoz to zmago je *Velizar* nekdanj rimsko posestvo zraven *Sardinije* in *Korsike* byzantskemu cesarji zopet pridobil, in se ze vso pravico veli tretji premagalec *Afrike*. Skoro po tem osvoji *Sicilijo*, *Neapol* in *Rim*, katero mesto je kralj *Gothinov* *Vitiges* sam s 4000 vojaki branil. *Vitiges* se obrne proti *Rinini*, katero mesto je *Ivan* *krvoločni Velizarjev* *podpoveljnik* tako dolgo branil, dokler *Velizar* z *Narsesom* združen mu ne pride na pomoč. V peti vojni gre *Velizar* nad *Ravenno*, glavno mesto *Gothinov*. *Gothinski* kralj mogel se je udati (539). *Cesar* sedaj *Velizarja* pokliče nazaj, da nagradi mu zasluge in ga potem pošle proti *Chosroesu* persinskemu kralji, katerega je 541—42 srečno premagal. Neke nemile besede, katere je izrekel čez cesarico *Theodoro*, so ga spravile ob cesarjevo milost, in *Velizar* zgubi poveljništvo in premoženje. Ko pa je kralj *gothinski* *Totilas* v *Italii* srečno napredoval, so zopet *Velizara* poslali nad njega, sicer z malo vojsko, vendar mu je ugodilo, da *Totilas* ni dobil *Rima* v roke (564).

On utrdi *Rim*, odbije napade *Gothinov*, ali cesar *Justinian* mu ne da prave podpore, in dvor je začel armado zelo zanemarjati. Leta 548. bil je nazaj poklican, in leta 559. poslan proti *Bulgarom*, katere srečno premaga. Ko se povrne v glavno mesto so ga zvižaje njegovih sovražnikov zopet ob cesarsko milost spravile, ki ga hladno prime, in ga od poveljništva odstavi. Leta 564. bila je razkrita neka zarota proti cesarju, zlobna dva *Velizarjeva* služabnika sta trdila, da tudi *Velizar* je vedel za to zaroto, in seri vojskovodja, bil je v ječo vržen, v kateri je 7 mesecev živel. Dokazana njegova nedolžnost mu je sicer zopet povrnila svobodo, čast in premoženje, ali žalost mu je spodjedla zdravje, in slavni vojskovodja umrje 13. sušca 565.

Pozneji pisci so *Velizarjevo* zgodovino mnogo skazili. *Pesniki* pripovedajo, da ga je dal cesar oslepiti, in da je *Velizar* kot slepec po *carigradskih* ulicah si prošil *miroččinjo*: klicaje: *Date obolum Belisario! dajte vinar Bilizaru*. *Nemški* pesnik *E. v. Schenk* je to povest dal za podlago svoji tragediji: *Belisar*. Vendar niti *Mahon*, ki je življenje *Velizarjevo* v svoji knjigi: „*Life of Belisar*“, (*London* 1829) kritično popisal, ni mogel tega dokazati. *Tzetzes*, gršk pisatelj 12. stoletja omenja, da je *Velizar* iz okna svoje ječe na vrvcu privezano mošujo spuščal na ulico, in mimogredoče tako nagovarjal: *Dajte Velizarji, katerega je krepost povzdignila, zavidnost pa potlačila, en obulus (vinar).*

Vse svoje zmage je Velizar zvrševal na ognjenem svojem konji, ki mu je dal ime: Balan. Prokop (Lib. I., Cap. 18) piše o tem konji: „Belisarius equo vehebatur belicosissimo, qui toto fuscus corpore anteriorem capitis partem a summa fronte ad nares eximio candore insignem habebat, equum ejusmodi vocitant Graeci: Phalio, Barbari: — Balan. Učeni jezikoslovci so se trudili vsak po svoje razložiti ime: Balan, slovenski so mislili na: Belan, beli konj, a konj je bil črnkast (fuscus, dunkelbraun, schwarz) in le prednja stran glave od čela do nosa — lisasta, belkasta (eximio candore). Črnogorci pa o kozi črnoglavi, ki ima liso na čelu, pravijo: da je: „baljava“; g. Lambert Ferčnik pa v „Besedniku“ črne koze ali ovce z liso na čelu imenuje: balhaste,*) torej je beseda čisto slovanska, ker

se nahaja med srbskimi Črnogorci in slovenskimi Koratanci. Sufiks-an je tudi slovansk, hrabri Nikola Zrinski je imenoval svojega konja: Prvan. Balan je toraj konj lisec, nov dokaz, da je bil Velizar — Slovan. Ne bi li hotel koji naših mlajših pisateljev se lotiti te slavne historične osebe, in spisati izvorno tragedio? Tudi prevod Schenkove tragedie, ali opere: „Belizar“, kakor tudi gori omenjene Mahonove knjige bi zelo koristil naši literaturi, in domačemu gledališču.

Davorin Frstenjak.

*) Iz theme: bal, je srbsk: baljog, scheckiger Ochs, baljetka, neka črnobela ptica, balega, macula, primerem nemški: fleckig v pomenu dvojnem: maculo sus, in pa: scheckig, dalje imena hribov plešivec: Balj v Bosni, Bavec (Bauc) na Štirskem, toda: Bal = Lisca, Plešivec, imena hribov po Slovenskem in Jugoslovanskem. Pis.

Oddel za slovstvo in umetnost.

Beneški umetniki.

II.

Giorgione di Castell Franco.

(Spisal J. Franke.)

(Dalje.)

Giorgione ni bil čez 20 let, ko jo je izvršil. — Večkrat sem čul kakega zvedenca v umetnosti, ki so večidel hladne krvi, nenavadno gorko govoriti od te podobe, sicer se od Giorgione-ta vidi malo gotovega, ali ta je pa brez vse dvombe original, da sem se napotil k njej, in kdo je to bral, in jo bode pozneje vidil, se mu bode godilo ko meni, čutil bode, da so besede le megleni surogat za očitvidno energijo istine. Mislil sem viditi v dušo slikarja kaj je on spoznal za lepoto, kadar je to slikal gotovo še ni takrat poznal, ali je pa čisto pozabil, kaj je slabo na svetu. Važna je ta podoba razun duševne veljave, tudi v tem oziru, da so slikarska sredstva ali tehnika brez težave v namen umetniški porabljeni in popolnoma premagana. Tizian je dospel na to stopnjo več let pozneje, in za Giorgione-tom, potem se pokaže tudi prvokrat sloboden artistski okus v arangementu, priča temu še lep zeleni prt (sag. Teppich) s katerim je tron pregrnjen. — Sploh v tej sliki je storjen vsestranski napredek, kojemu je bila kos ženialna moč. Giorgione je v tej podobi dosegel ideal beneške slikarije, koja je delala največ za cerkev. Kar je Bellini najbolj znamenit mojster si doseči prizadeval, je tu na enkrat vresničeno, in to v onem naivnem prostem duhu, ki nas pri podobah prejšnjih dob sicer še na vse strani pomanjkljivih (ker je bila ideja mnogo bolj dozorela, ko sredstvo), tako prijazno obhaja. Ta podoba je pomenljiva tudi posebno v tem, da zedini idejo naivne pobožnosti in veselja nad človeško in nebeško lepoto, v polno harmonijo s sredstvi, zato je pri vsej umetnosti na prvi vid tako ponižna, da tudi ostru kritikar ne najde napake. Mnogo let potem, in še le po smrti tega slikarja so delali enake podobe, toda nikdo drug

ni dosegel one. Giorgione je bil prvi spravil težnjo (Richtung) beneške šole, ki je duševno zvezana s srednjim vekom, na vrhunec; vpeljal pa tudi nove momente v umetnost, počel slikati v duhu, katerega so takrat imenovali: modernega, in ga še zovemo zdaj v ôžjem pomenu: „prerojenje ali renaissance“, kar hočemo na dalje viditi. — Druge podobe ni delal v tem smislu, soditi po njegovih poznejših delih tudi ne bi bil tako srečno prave mere zadel, ko v mladih letih. Ni ga dolgo trpelo v ozkem okrožji domovine, potegnil jo je nazaj v Benetke, vzal si hišo v najem na „Campo s. Silvestro“ blizu Rialta, kjer je bilo središče trgovstva in družbenega življenja. Osebno prijeten in družbenega talenta je brzo zbral okolo sebe družino vesele mladine in inteligencije, in bil voditelj raznih zabav, on sam znal je muzicirati dobro na „lauto“. Ker iz prva ni imel posebnih naročil, lotil se je zmalati fačado svoje hiše, pokazati tako Benečanom svojo zmožnost, in zbuditi lastnike, da naročujejo pri njem enaka dela. Te freske bile so že o času Ridolfita deloma od vremena pokvarjene, pred 30. leti so prezidali hišo čisto na novo, tedaj ni sledu od njih; opomin jih zavoljo predmetov, ker kažejo, da je zapustil ozke meje prejšnjih mojstrov, in poiskal si gradivo na širokem okrožji tadajne kulture. Pod vrhom je naslikal v kolobarjih godce in druge fantazije, v „fris“ grupe dečkov v „chiavo scuro“, t. j. enobojno le s senco in svitlobo, potem Friderika I. in Antonijo iz Bergama, katera se z njegovim mečem prebode, da ohrani si devištvo. Dve drugi povesti že Ridolfi ni mogel razločiti. Ker je to delo dopadlo, mu je bila naročena za zmalati fačada palače Soranzo, tu je slikal frize z dečki v ničkah (Nischen), mitologične figure in povesti; tudi to je zginilo vse. Med tem je odprl v svoji hiši pri tleh štacuno (bottega) in razpostavil tu malane plošče, škrinjje in posebno okusno delane majhne škrinjice, na katerih so se vidile Ovidijove basni, živali in krajobrazi, n. pr. velikani, vničeni od Jupiterjevih strel, Devkalijon

in Pyrrha, ki mečeta kamne črez rame, iz katerih postajajo otroci, Faëton, Dijana, in njene nimfe gole pri studenci, Jupiter spremenjen v bika itd. Ridolfi piše, da je tri take podobice vzete iz škrinjice in djane v okvir vidil pri gospodu Widman-u, predstavljajoče prva: rojstvo Adonis-a, druga, njegovo objemanje z Venero, v tretji se vidi Adonis ubit od divjega prešiča. Ne dá se misliti, da bi bil Giorgione ves tak drobiž sam zmalal, imel je gotovo učence in pomagače, lepo se mu je zdelo narisati reči, katere je bral, ali o katerih je bila govorica o večernih družbah, in pomagači so zvrševali pod njegovim vodstvom. Vidil sem podobico malano na les, ki ima očitni značaj Giorgione-tove manire, komponirano prav v njegovem duhu, le pogrša se mojsterska roka. Kar jih je še ohranjenih, jih je največ raztresenih po Angleškem. Slava Giorgioneta se je širila, in najdemo ga v visoki družbi, zmalal je portret dužda Avgustina Barbariga, Katarine Kornare, Ciperske kraljice in druge gospode. V Florenci v galeriji „Pitti“ je podoba imenovana: „koncert“; predstavlja avguštinskega mniha, ki zvoní klavičem bal, ta gleda na družega fratra tolstega lica, koji drži violo, na drugi strani je živahni mladenič z birtom kinčanim belim peresom na glavi. Vsi trije so izvrstno slikani, inkarnat ima posebno ono lastnost, za katero so imeli že ondas Italijani izraz: „morbidezza“, ki se ne da v druge jezike predstaviti. Kdor primerja žlahtno kožo otroškega trupla površji drugih reči, bode čutil ali tako rekoč tipal z očesom razliko med kožo vlasjem, vodo, steklom, prstjo itd. Kadar je naslikan inkarnat, tako karakteristično, da se že loči le po svojem površji od vsake druge reči v sliki, ima: morbidezza.

Leta 1501 je pogorel „fondaco dei Tedeschi“ (shramba za robo), hiša nemških kupecev, in dužda Loredan, kojega je Giorgio portretiral, je izbral Giorgioneta, da naj zmalala novo fačado proti velikem kanalu (canal grande); Tizian je dobil odločeno manje važno stran na ozke ulice. Giorgio je razdelil arhitekturno trofeje, gola trupla, poprsja enobožno malana, na ôglih zvezdogledce, ki merijo glob, prospektive stebrov, arkade z vitezi na konjih. V tih delih je pokazal svojo posebno izurjenost malati „al fresco“. V kvadratnem dvorišču tega poslopja so na vseh štirih straneh arkade v obokih (Wölbungen). V teh arkadah so bile tudi malane male podobe obdane z ornamentami; leta 1840 so dali ostanke skljuvati, zid na novo ometati in pobeliti. Nek antikvar je priporočil zidarjem, da naj eno ali drugo podobo bolje vzdržano varčno vzamejo iz zidu, in le samo te so rešene pogube, ena teh, ki kaže razne ljudi pod arkado duždove palače s pogledom na laguno in brodove, je še pri starinarji: „s. Giovanni e Paolo“, ker ni se še našel kupec zavolj slabe restavracije. Fačada je tudi na novo ometana, Giorgionetovih del ni več, ostala je le ženska figura, katero tujcem kazati ne pozabi noben vodja. S temi freskami je prišel nov moment v umetnost beneško. Ker so bile izpeljane ko ornament arhitekturi,

treba je bilo slobodno komponovati, jemati obširne predmete, spraviti jih v zvezo in primeriti danemu prostoru, tolikrat velikemu, na kratko: stvariti dekorativno slikarijo. Na „campo s. Silvestro“ visoko pod vrhom velike hiše na južni strani so se ohranili dečki v frizu; iz nasprotne hiše je mogoče viditi jih, dobro spozna te v delu vajena slobodna mojsterska roka, težko da ni bila Giorgionetova, omenim jih, ker se da razviditi, v kaki maniri so bila izvršena taka dela. Dno (Grund) je rjavkasto, sredno temno, dečki svitli rumenkaste farbe, obris ali kontura je delana vrlo živo in slobodno z tamnimi črtami (Strichen), tudi je največ s črtami senčeno in modelirano; iz prave daljave se vidi vse enobožno; italijanski se zove taka slikarija: „chivo scuro“, ki je bila zunaj na hišah malokdaj siva, večidel rumenkasta manj ali več žive farbe. Koliko palač in hiš, zdaj sivih in črnih, je bilo nekđaj pomalnih, lahko je soditi na to iz arhitekture, ki je bila nalašč za to umerjena; tudi najde, kdor išče, gotovo kake ostanke vsaj pod robovi. Na fačadi ugodno ležeči so se sem ter tje ohranile podobe toliko, da je zmožno izpolniti si v mislih, kar manjka. Da so dajala ta zmalana poslopja nekđaj mestu prijazen in veseli obraz, si je lahko misliti. Dandanes se vriva otožnost tujcu sprehajajočemu se po Benetkah, ki je vajen čedno pobeljenih kočie, tu pa vidi vrsto sivih tamnih hiš, velikih palač, katerim se bere visoka starost. Rad bo sodil po zunanjem koj na podrtijo in nemarnost mestjanov, ki pa ne ljubijo belenja, čeravno ne vselej zarad dobrega okusa. Zagotovljeno je, da so omenjene freske malo časa vzdržale se lepo, da je slikar, ki je dolže živel, ko Tintoretto, sam moral viditi začetek pogube; zid za slikarijo tanko ometan, bil je zglojen, da še se je svetil; zidarji se še držijo zdaj te prakse, tedaj se more videti vsa pot in ves proces pokvarjenja. Na izhodni in severni strani, kjer lije dež, počne omet pokati, v razpokih privilovati in s časom odpade. Giorgione-tove freske so minole, ostalo je le toliko, da se vidi, kako škoda jih je bilo.

Malo boljše srečo so imele Giorgione-tove oljnate slike, mnogih ni več najti, o katerih se imajo pismena sporočila, samo Leonardo da Vinci imel je v tej zadevi enako nezgodo. Caval. Caselle, najtemeljitejši preiskavec slikarijske zgodovine italijanske, našteje 12 v olje malanih podob, večina jih je na Angleškem, pred kratkim ste bili tudi dve majbeni podobi spoznani za delo Giorgione-tovo v mestni galeriji padovanski. V Benetkah v galeriji „Manfrin“ je majhna podoba od njega, katere predmet se ne more krstiti. Na levi strani stoji mlad možak, naslonjen na sulico v obleki onega časa, obrnjen je drugo stran v žensko z detetom v naročji, ki sedi vsa gola v travi, in se vidi v profilu, na plečih ima belo ruto, kakor bi se bila ravno kopala v vodi, ki je pred njo, in se zgubi med drevjem in zidovjem. Bolj daleč se vidi nekaj mesta, nebo je oblačno in temno, kakor bi se bližala nevihta, švigne tudi strela skoz oblake. (Konec prih.)

Pesništvena umetelnost.

(Q. Horatii Flacci ars poetica.)

Svobodno v izvirnem merilu posl. Lajh Korbinijan.

(Konoc.)

- Orfej sveti tolmáč ljudem je divjaškim odplašil
Žitek ostudni in boj; o njem se je pravilo torej
Stekle ka leve kroti, ter rise napravlja pohlevne.
O Amfijonu golč je enak, ki Tebe je zidal,
395 Skale na igrin ka glas se gibale so in hitele,
Kamor je koli hotel, kdar milo je prosil. Različje
Stari je vek razumel med stvarjo osobnoj in skupnoj,
Rečjo posvetnoj in božjoj, odvrnoti svobodne spoje,
Zakoncem dati postave, sezidati mesta in zakon
400 Vértati v desko; od tod dospeli so pesni in božji
Vedeži v čest in ime. Homer je za temi preslavni,
Zraven enako Tirtej junaškemu spolu za bitev
Pesnimi bistril pogum. V granesih se javi poroštvo,
Kaže življenju se pot; kraljevsko je milost sprostiti
405 Znal pijerini spev: izumeje se igra glediščna,
Delom obširnim namen. V pošteni zatorej ti bodi
Muza umetnica lirinih strun ter pevec Apolon.
Jeli pohvalo deli sposobnost prirojena pesni,
Jeli umetnost, popit je nastal; jaz menim ka glava,
410 Prazna omike ne kos nečimur bez uka in žile
Blage; oboje pomoč si zahteva v prijazni zaroti.
V begu doseči namen želeč, po katerem je zdihal,
Dosti šče deček zadel si je truda in posla, potil se,
Zime veliko strpel, zdržaval se vina, ljubezni.
415 Pitijski sopec učil se je prvlje bojè se učnika.
Praviti vendar ne gre: jaz pesni čudésne spisujem.
Krepež okuži se sgrabom, sramujem se biti prekošen,
Česar se nesem učil v tem istem odkriti nevednost.
Kakor na trgu blejač, ki blago ponuja množini,
420 Tako po dober si kup lizune priganja hoditi
Pesnik obilih poljan, na obresti sposojenih penez.
Ako pa isti je mož, ki masne obede vrejuje,
Revežu zlemu porok, ki zvitega v pravdo nesrečno
Rešiti more, se vadljam ka srečnež taisti različja
425 Nema nekakega več med lažjo in pravim sodruštvom,
Hočeš li vzeti ti dar ali komu ga sam podeliti,
Priti do svojih granes nikógar ne vabi, če volje
Dobre je, brzo zaklikne: „prekrasno je, prav in izvrstno!“
Zdaj pri tem obledi, iz oči se prijaznih cedijo
430 Rosné mu solze, ob tla nogámi čepeče in skače.
Kakor najeti za jok pri pogrebu navadama skoro
Več golčè in počinajo več nego v srepu pobiti:
Tako na lice hvaleč presegne hvalilca v resnici.
Z mnogo kozarci bajè bogateci zdelavajo tega,
435 Žmičejo kapljoj ga vinskoj, če koga trudè se spoznati,
Bode li vreden sodruštva. A tebe zakrivšega pesni
391. Orfej, traška mitična osoba za izražanje krotkega, navnega, po zakonih državljansko vredenega življenja.
394. Amfijon, sin bogova Diva in boginje Antijope, utemeljitelj tebenskega mesta; izraz muzičnih umetnosti.
402. Tirtej, elegičen pesnik l. 685 — 668 pr. K. sloveč; bržčas Spartanec; po njem nam je časna nagodnost šče dve večji vojaški pesni in eno popotnico (samo 6 granes) ohranila.
405. Pijeriden t. j. po muzah nadehnen.
415. Pitijski sopec (Πυθιάλης), ki je v pitijski praznik Apolonovo boritev z zmajem Pitonom na sopol sviral.

- Vendar ne bode lesjak nikoli prekanil potuhnen.
Ako Kvinktiliju kaj prebiraš, je reči navajen:
Brate popravi si to in toisto; porečeš li jemu:
440 Pisati lepše ne vem, vsaj skušil sem dve ali trikrat,
Toda zastonj; veli ti, da robavo skladbo prekuješ.
Ako bi raji objel nego kriva granesa poboljšal,
Dalje ne ene reči ali praznega truda potratil;
Vsaj ti ljubiti smeš brez tekmece sebe in svoje.
445 Dober in pameten mož neumetna granesa zavrnol
Bode, okorna obral, neogljajenim bode začrknol
Črno znamenje na strani, ošabnim pa cvetje prikrojil,
Jasnim premalo pa luč prižgati se bode potrudil,
Dvojen pokaral pomen, premembe potrebna naznamljaj.
450 Ves Aristarhu enak ne poreče: tovaruša čemu
V malih bi žalil rečeh? ker lahko ga potlej na krivo
Spravijo pot, na posmeh, sprejetega užè nespretno.
Kakor če hud komu sgrab ali zlatnica delala sitnost,
Prenapeto senjarstvo in jeza boginje Dijane:
455 Tako ogiblje bojè se dotikanja s pesnikom besnim
Pameten vsak, le otroci dražè ga sledijo mu drzni.
On granesa kozlá, pozdignenoj glavoj se klati:
Da si bi kakor ptičár, ki kosa zasačiti pazi,
Padel v vodnják ali jamo in krik: o pomozite bratje!
460 Zganjal deroč se na glas; vzdigavat ga nišče ne pride.
Ako bi kdo na pomoč mu priti in ožè podati
V jamo hotel, nikako ne veš, na vlašč je li skočil
Biti otet nehotè. O sikuljskega pesnika smerti
Hočem navesti povest: želè neumrlo božestvo
465 Biti Empedoklej spusti v žarečo se Etno
Hladne krvi. Pravico imej poginoti pesnik.
Kdor ga po sili otel bi enako razbojniku dela;
Tega počel ne enok in otet se nikoli ne sčedni,
Želje nikdar ne pusti glasovite poginoti smrti.
470 Toda ne jasno dovolj po kaj pesmariti mora,
Jeli poscal je pepel pradedom, oskrnil li mesto,
Kamor je tresnola strela; vsaj stekel je, kakor zlomiti
Moč bi medvedjo imel kobači povprečno zagrajo.
Sitnež naganja v pobeg štejoč z učenično neuka;
475 Ako je koga ujel, drži ga in davi čitáje,
Kože iz rok ne pusti krvi pijavica prazna.
450. Aristarh, slaven slovničar, presajevalec in razkladalec grških pesnikov osobito Homera, Pindara in dr., živel je za leta 170 pred Kr. v Aleksandriji.
465. Empedoklej, Agrigenčan, narodivši se leta 490. pred Kr.; izvrsten državnik, naravoslovec, modrijan in govornik. Vnet za demokratne naprave je premoran zapustiti očevino Sicilijo vrnovši se v Grško, kder je umrl. Kar Horatij o njegovi smrti itd. pripovedava je gola basen.
472. Mesio (bidental) kamor je strela zadela imelo se je Rimljanom bogu (Jovu) posvečeno; višiji žritelj je po tresku razrahljano zemljo pomel in jo s priloženim kremenom (podoboj strelo naznamljajočoj) ondi globljeje zakopal, dveletno jagne (bidens) žrtvoval in mesto zgradil, da je ne bi nihče onesnažil, kar bi mu lahko na nesrečo bilo.

Anekdota.

Nekej turški gospej bil je osel ukraden po noči ko je spala. Potoži se zaradi tega, in Sultan pokliče jo k sebi, in jej oponaša: zakaj si zaspala? Gospa odgovori: „ker sem mislila, da Vaša visokost bedi mesto mene!“ Cesar molči, in plača osla.